



Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:15, Haziran 2018, s. 274-281

Hamdi ÖZTÜRK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
hamdioztrk@hotmail.com

Öğr. Gör. Deniz AKALIN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü
deniz__akalin@hotmail.com

Öğr. Gör. Hakan AVAN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
hakanavan@gmail.com

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN HASTA VE ÇOCUK HAKLARI BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Özet

Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Toplumun her bireyinin toplumsal alanda hakları bulunmaktadır. Bu hakların en önemlilerinden bir tanesi de hasta haklarıdır. Hasta hakları olarak öncelikle; insan olarak saygı görme, optimal düzeyde sağlık hizmeti alma, bilgilendirilme, tıbbi işlemlerde onay alınması, özel hayata ve mahremiyete saygı gösterilmesi ve bakımın devamlılığının temin edilmesi gelmektedir. Ülkemizde hasta haklarını 1998 yılında yayınlanan bir yönetmelik ile uygulamaya geçirmiştir. Hasta haklarının ana hedefi hastanın tıbbi, fiziksel ve ruhsal olarak desteklenmesi ve toplumsal olarak daha güçlü bireyler elde etmektir. Bu çalışmada hastanede yatan çocuk hastanın yakınlarının hasta ve çocuk hakları bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kesitsel tanımlayıcı türde planlanan araştırma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile Mart-Nisan 2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Öğrencilerin hasta ve çocuk hakları düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılacak araştırma da kullanılacak anket soruları katılımcılara yüz yüze görüşülerek 5-10 dakika arasında doldurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hasta, Hastane, Hasta Hakları, Refakatçiler

DETERMINATION OF THE KNOWLEDGE LEVELS OF PATIENT AND CHILD RIGHTS OF HEALTH SERVICES VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS

Abstract

The Convention on the Rights of the Child was adopted at the United Nations General Assembly in November 1989. Every individual of society has social rights. One of the most important of these rights is patient rights. As patient rights, respecting human beings, getting optimal health care services, informing, getting approval in medical procedures, respecting private life and privacy and ensuring the continuity of care. In our country, we passed the patient rights with a regulation published in 1998. The main objective of patient rights is to provide medical, physical and spiritual support to the patient and to obtain socially stronger individuals. In this study, it was aimed to determine the patient and child's knowledge level of the close relatives of hospitalized children. Cross-sectional descriptive study was conducted between Kahramanmaraş Sütçü İmam University Health Services Vocational School students and March-April 2018. Questionnaires were used in the research to determine the level of patients and children's rights. Participants were interviewed face to face for 5-10 minutes. Surveys to be used to determine the level of patient and child rights of the patient companions were filled in for 5-10 minutes, face to face with the attendants in the hospital.

Keywords: Patient, Hospital, Patient Rights, Companion

1.GİRİŞ

Hak kavramı, insanın doğumla getirdiği ve hukuki olarak verilen maddi ve manevi yetkilerin tümüdür (MEB, 2013). İnsan hakları geçmişten günümüze bireysel ve siyasal haklar, sosyo-ekonomik haklar, dayanışma hakları şeklinde sürekli olarak gündeme gelen; vazgeçilemez, devredilemez, evrensel nitelikte olan ve insanın onur ve bütünlüğünü tesis etmek için var olan haklardır. Hasta hakları kavramı dayanışma hakkı içerisinde yer almakta olup öncelikle uluslararası bildirgelerle daha sonra yasal düzenlemelerle faaliyete geçmiştir (Fırat, 2017).

Nazi doktorlarının izin almadan esirler üzerinde yaptıkları işlemler sonrasında hasta hakları ile ilgili ilk resmi bildiri olan Nuremberg Kanunları yayınlanmıştır. Nuremberg Kanunları hastaya işlem yapılmadan önce hastanın bilgilendirilmesi ve rızasının alınması sorumluluğunu yüklemektedir (Vural Takak, 1993:6). Hasta hakları konusunda uluslararası anlamda birçok çalışma yapılmıştır. 1963 yılında yayınlanmış olan "Helsinki Deklarasyonu", 1981 yılında Dünya Tabipler Birliği'nin yayınladığı "Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi" 1994 yılında Amsterdam'da yayınlanan "Avrupa'da Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi" ve 1995 yılında Dünya Tabipler Birliği'nin yayınladığı "Bali Bildirisi" hasta hakları alanında yapılan çalışmalardan en önemlileri arasında yer almaktadır (Taylan ve Baydoğan, 2015). 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen tüm haklar sağlık hizmetlerinde de uygulanabilir (Buka, 2008).

Türkiye’de hasta hakları ile ilgili olarak atılan en önemli adım, Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası alanda yayınlanan hasta hakları bildirilerinin etkisiyle Hasta Hakları Yönetmeliği’nin (HHY) kabul edilmesidir. Söz konusu yönetmelik kanunlarımızda karmaşık bir şekilde bulunan hasta hakları maddelerini tek çatı altında toplamıştır. Yönetmelik 9 bölüm ve 51 maddeden oluşmaktadır (Aydn, 2008).

Hasta Hakları Yönetmeliği’ne göre sağlık hizmetlerinin sunulmasında uyulması gereken ilkeler vardır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2014);

- Bedeni, ruhi ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde yaşama hakkının, en temel insan hakkı olduğu, hizmetin her safhasında daima göz önünde bulundurulur.
- Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını haiz olduğu ve hiçbir merci veya kimsenin bu hakkı ortadan kaldırmak yetkisinin olmadığı bilinerek, hastaya insanca muamelede bulunulur.
- Sağlık hizmetinin verilmesinde, hastaların, ırk, dil, din ve mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve ekonomik ve sosyal durumları ile sair farklılıkları dikkate alınmaz. Sağlık hizmetleri, herkesin kolayca ulaşabileceği şekilde planlanıp düzenlenir.
- Tıbbi zorunluluklar ve kanunlarda yazılı haller dışında, rızası olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına dokunulamaz.
- Kişi, rızası ve Bakanlığın izni olmaksızın tıbbi araştırmalara tabi tutulamaz.
- Kanun ile müsaade edilen haller ile tıbbi zorunluluklar dışında, hastanın özel hayatının ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Hasta haklarının gelişmesi çocuk hastaların haklarının da ön plana çıkmasını sağlamıştır (Kahriman ve ark, 2016). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile sağlık bakım hizmetleri, yeterli yaşam standardı, fiziksel bütünlük, kişisel özgürlükler, çocuklar ve şiddet gibi çeşitli konularda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler neticesinde ulaşılmaya çalışılan birçok hedef vardır (Gültekin ve Baran, 2005);

- Rehabilitasyon ve tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkını güvence altına almak,
- Hastalık ve yetersiz beslenmenin önüne geçerek gıda ve temiz içme suyu sağlanması,
- Doğum gerçekleştirecek olan anneye doğum öncesinde ve sonrasında sağlık bakımının gerçekleştirilmesi,
- Toplum oluştururan aile bireylerinin temel çocuk sağlığı alanında bilgilendirilmesi.

Yukardaki yönetmelikler ve sözleşmeler doğrultusunda evrensel insan hakları bildirgele-ri gibi Türk pozitif hukuku da insanların sağlıklı yaşama hakkını tanımakta ve güvence altına almaktadır (Deryal, 2007).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 24. Maddesine göre; sözleşmeyi kabul eden devletler çocukların en iyi sağlık düzeyi-ne kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkı-

nı tanır. Söz konusu anlaşmayı onaylayan devletler çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının sürekliliğini güvence altına almak için çalışmalar yaparlar. Taraf devletler; bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi, bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve bakımın verilmesi, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi, anne adayına ve anneye uygun bakımın sağlanması, koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla uygun tedbirler alırlar (UNICEF, 2004).

2.GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmada; sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin çocuk ve hasta hakları konularında bilgi düzeylerini saptamak ve belirli demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunu tanımlaması amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (SHMYO)'nda öğrenim görmekte olan 2000 öğrenciden basit rastgele örneklem yöntemi ile belirlenen 200 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama formu araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo demografik sorular ve hasta hakları ve çocuk hakları ile ilgili toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Örneklem dışında kalan 10 öğrenciye ön anket çalışması uygulandı anlaşılmayan sorular düzeltilmiştir. Anket uygulaması Mart – Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 200 öğrenciye anket yapılmış olup bir öğrenci anket sorularına eksik cevap verdiği için araştırmaya dahil edilmedi.

Araştırmaya dahil olan öğrencilere araştırmanın amacı ve katkısı hakkında bilgi verilmiş olup; etik ilkeler doğrultusunda bilgilendirilmiş onam formu koşulu yerine getirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin anketlere cevaplama konusunda gönüllü olmaları esasına dikkat edilmiştir. Çalışma kapsamına dâhil olup olmama konusunda zorunluluklarının bulunmadığı açıklanarak onamları alınmıştır. Ankete katılan öğrenciler formları kendileri doldurmuş olup; her bir uygulama süresi ortalama 5-10 dakika sürmüştür. Araştırmanın yapılması için KSÜ SHMYO araştırmanın gerçekleştirilebileceğine dair izin alınmıştır.

SPSS Statistics 24.0 paket programı aracılığı ile yapılmıştır. Analizlerde betimsel istatistiksel teknikler, güvenilirlik analizi, ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem için t-testi, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testinden yararlanılmıştır.

3.BULGULAR ve TARTIŞMA

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikler

Sosyo-Demografik Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	122	61,3
Erkek	77	38,7
Eğitim Durumu		
Önlisans	199	100,0
Medeni Durumu		

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta ve Çocuk Hakları Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi

Evli	6	3,0
Bekar	193	97,0
Çalışma Durumu		
Evet	31	15,6
Hayır	168	84,4
Daha Önce Çocuk Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu		
Evet	42	21,1
Hayır	157	78,9
Daha Önce Hasta Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu		
Evet	100	50,3
Hayır	99	49,7

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde %61,3'ünün (n=122) kadın, %38,7'sinin (n=77) erkek olduğu, katılımcıların tamamının önlisans mezunu olduğu, %3'ünün (n=6) evli, %97,0'ının (n=193) bekar olduğu, %15,6'sının (n=31) aktif olarak bir işte çalıştığı, %84,4'ünün (n=168) herhangi bir işte çalışmadığı, %21,1'inin (n=42) daha önce çocuk hakları hakkında eğitim aldığı, %78,9'unun (n=157) daha önce çocuk hakları hakkında eğitim almadığı, katılımcıların %50,3'ünün (n=100) daha önce hasta hakları hakkında eğitim aldığı ve %49,7'sinin (n=99) daha önce hasta hakları hakkında eğitim almadığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Cinsiyet ve Diğer Değişkenlerin Değerlendirilmesi

	Cinsiyet						X ²	P
	Kadın		Erkek		Toplam			
	n	%	n	%	n	%		
Daha Önce Çocuk Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu							7,639	0,006
Evet	18	9,0	24	12,1	42	61,3		
Hayır	104	52,3	53	26,6	157	78,9		
TOPLAM	122	21,1	77	38,7	199	100,0		
Daha Önce Hasta Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu							3,370	0,066
Evet	55	27,6	45	22,6	100	50,3		
Hayır	67	33,7	32	16,1	99	49,7		
TOPLAM	122	61,3	77	38,7	199	100,0		
Anne-Babalar Çocuklarını Dövmeye Hakları Vardır							21,740	0,0000
Evet	21	10,6	37	18,6	58	29,1		
Hayır	101	50,7	40	20,1	141	70,9		
TOPLAM	122	61,3	77	38,7	199	100,0		

Cinsiyet ile diğer değişkenler ki-kare yöntemi ile değerlendirilmiş olup; cinsiyet ile çocuk hasta hakları hakkında eğitim almış olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,006$). Bu durumun nedeni olarak kadınların çocuk hasta hakları hakkında eğitim alma durumlarının düşük olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Daha önce hasta hakları hakkında eğitim almış olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p=0,066$). Anne ve babaların çocuklarını dövmeye haklarının olması durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,000$). Kadın katılımcıların %50,7'si ($n=101$) anne ve babaların çocuklarını dövmeye haklarının olmadığını düşünürken erkek katılımcıların %18,6'sı ($n=37$) anne ve babaların çocuklarını dövmeye haklarının olduğunu düşünmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3. Daha Önce Çocuk Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu ile Çocukların Kendileriyle

Daha Önce Çocuk Hakları Hakkında Eğitim Alma Durumu	Çocukların Kendileriyle İlgili Konularda Görüşlerini Dile Getirme Hakkı Olması Durumu						X ²	P
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam			
	n	%	n	%	n	%		
Evet	40	20,1	2	1,0	42	21,1	7,552	0,006
Hayır	157	78,9	0	0	157	78,9		
TOPLAM	197	99,0	2	2,0	199	100,0		

İlgili Konularda Görüşlerini Dile Getirme Hakkı Olması Durumunun Değerlendirilmesi

Çocukların kendileriyle ilgili konularda görüşlerini dile getirme hakkı olması durumu ile daha önce çocuk hakları hakkında eğitim alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (p=0,0006) (Tablo 3).

Çalışmaya göre öğrencilerin, çocukların kendileriyle ilgili görüşlerini dile getirme hakkı olduğunu savduklarını göstermektedir. Bu sonuca paralel olarak Aydın Er (2011) Hasta Hakları çalışmasında öğrencilerin, çocukların kendileriyle ilgili kararlara katılma hakkının olduğu sonucuna varmıştır.

Çalışmada hastaların her türlü sağlık hizmetinden faydalanma hakkı olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kaya'nın (2014) çalışmasında da öğrencilerin, sağlık hizmetlerinden faydalanmanın bir hasta hakkı olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada cinsiyet ile öğrencilerin hasta hakları konusunda bilgi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir (p=0,066). Soysal ve Kuşçu'nun (2018) öğrenciler üzerinde yaptığı hasta hakları uygulamasında anlamlı bir fark çıkmış olup, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (p<0,05).

4.SONUÇ

Daha önce çocuk ve hasta hakları konusunda eğitim alan öğrencilerin bu konulara daha duyarlı olduğu, ebeveynin çocuklarını dövme hakkının olmadığı, çocukların kendi hayatları üzerinde söz sahibi olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda hasta hakları konusunda öğrencilere eğitimler ve staj öncesi uyum eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Aydın N (2008). "Hasta Haklarının Hukuki Boyutu Ve Korunma Yolları-Legal Dimension of Patient Rights and Their Protection." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (22):1-33.

Aydın ER R (2011). Hemşirelik Eğitiminin Başında ve Sonunda Olan Öğrencilerin Hasta Haklarına İlişkin Tutumları: Kocaeli Örneği" Journal of Medical Ethics. 20(3):139-145.

- Buka P (2008). **Patients' Rights, Law and Ethics for Nurses**, ISBN:978-0-340-93881-2. s.:60.
- Deryal Y (2007). Çocuk Hastaların Hakları. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu. 3:8-19.
- Fırat A (2017). Türkiye Sağlık İşletmelerinde Hasta Hakları ve Sorumlulukları. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2:157-173.
- Gültekin G, Baran G (2005). Hastalık ve Çocuk. Aile ve Toplum Dergisi, 7(2):61-68.
- Kahriman İ, Topbaş M, Çan G, Göker Z, Deryal Y (2016). Pediatrik Yaş Grubuna Sağlık Hizmeti Sunan Ebe ve Hemşirelerin Çocuk Hasta Hakları Konusundaki Düşünceleri. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi. 5(1):18-29.
- Kaya S (2014). Sağlık Meslek Yüksek Okullarında Eğitim Görmekte Olan Öğrencilerin Hasta Hakları Konusunda Bilinç Düzeylerinin Belirlenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Mevzuat Bilgi Sistemi (2014). Hasta Hakları Yönetmeliği. Erişim Adresi:[<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4847&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=hasta%20haklar%C4%B1#>]. Erişim Tarihi: 04.04.2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). İnsan Hakları, Hasta Hakları ve Etik. Erişim Adresi: [http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C4%B0nsan%20Haklar%C4%B1,%20Hasta%20Haklar%C4%B1%20Ve%20Etik.pdf]. Erişim Tarihi: 04.04.2018.
- Soysal A, Kuşçu FN (2018). Hasta Hakları: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 7(1):102-111.
- Taylan HH, Baydoğan T (2015). Hasta Ve Yakınlarının Hasta Hakları ve "Hasta Hakları Birimi" Hakkındaki Bildi Düzeylerinin ve Faydalanma Durumlarının Araştırılması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.14(55):248-256.
- Unicef (2004). **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**. Erişim Adresi:[https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf]. Erişim Tarihi: 05.03.2018.
- Vural Takak G (1993). Hasta Hakları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.